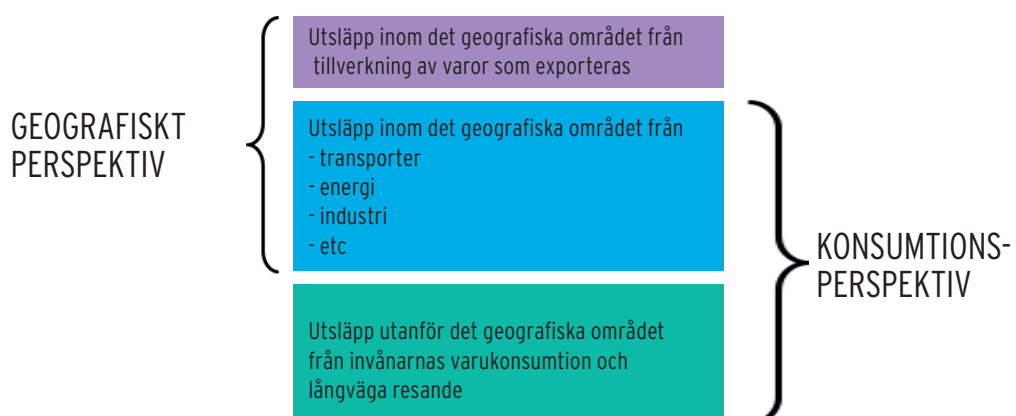

Konsumtionsperspektiv i lokala klimatstrategier - erfarenheter från Göteborg

Det klimatavtal som slöts i Paris 2015 är startskottet för en kraftfull global samverkan som kan skapa förutsättningar för ökat livskvalitet för nu levande människor och framtida generationer. Städer anses ha goda möjligheter att göra stora insatser. Göteborgs Stad och Chalmers tekniska högskola har inom ramen för Mistra Urban Futures projektet "WISE - Well-being In Sustainable Cities" samarbetat sedan 2012 för att utveckla och implementera ett konsumtionsperspektiv i det lokala klimatarbetet. Det handlar inte bara om att ta ansvar för de klimatpåverkande utsläpp som sker inom stadens geografiska område, utan också om att minska de utsläpp som sker i andra delar av världen som en följd av den konsumtion som kommunens invånare står för. Det nära samarbetet har omfattat många delar; definition av problem och frågeställningar, kunskapsproduktion som resulterat i olika typer av publikationer, utveckling av mål och strategier samt praktiska erfarenheter av att från att föra in ett konsumtionsperspektiv i en stor organisation. Baserat på detta har fem rekommendationer utarbetats som kan vara till hjälp för andra städer som överväger att ta ett utökat ansvar för konsumtionens klimatpåverkan.

5 REKOMMENDATIONER

- 1. Beakta klimatpåverkan ur både geografiskt perspektiv och konsumtionsperspektiv.**
- 2. Addera områdena mat, flyg och offentlig konsumtion till stadens klimatstrategiska arbete.**
- 3. Kommunicera att en klimatomänsigt hållbar livsstil ger goda förutsättningar för ett högt välbefinnande.**
- 4. Ta politiska beslut om konsumtionsbaserade klimatmål.**
- 5. Genomför åtgärder för att minska konsumtionens klimatpåverkan.**

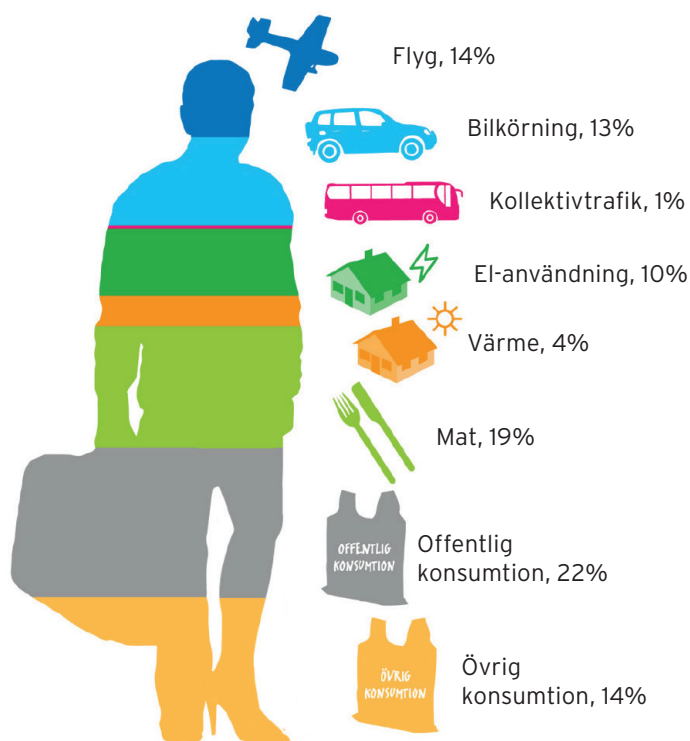

Konsumtionsperspektiv i lokala klimatstrategier

1. BEAKTA KLIMATPÅVERKAN UR BÅDE GEOGRAFISKT PERSPEKTIV OCH KONSUMTIONSPERSPEKTIV

Historiskt sett så fokuserade miljöarbetet först på fabrikernas skorstensutsläpp och därefter inkluderades utsläppen från transporterna. Fokus ligger på utsläpp som uppstår inom ett visst geografiskt område, t ex en kommun. Om man bara beaktar detta geografiska perspektiv (kallas ibland för produktionsperspektivet) så missar man huvuddelen av de växthusgaser som släpps ut på andra platser på jorden som en följd av invånarnas och kommunens konsumtion av varor och av långväga transporter. Att beakta både det geografiska perspektivet och konsumtionsperspektivet är därför ett sätt att ta ett större globalt ansvar.

När man gör beräkningar för utsläppen ur ett geografiskt perspektiv så blir de årliga utsläppen ungefär 5 ton koldioxid per göteborgare. Det är högre än i många andra svenska städer eftersom Göteborg har en hel del industriproduktion. Att göra motsvarande beräkning ur ett konsumtionsperspektiv ger mer osäkra resultat eftersom tillgången på data är betydligt sämre. Den analys som har gjorts pekar på att de årliga konsumtionsbaserade utsläppen är cirka 8 ton/person.

2. ADDERA MAT, FLYG OCH OFFENTLIG KONSUMTION TILL STADENS KLIMATSTRATEGISKA ARBETE

Konsumtionsbaserade analyser kan användas för att identifiera vilka områden som genererar stora utsläpp. Figur 1 nedan visar hur utsläppen ur ett konsumtionsperspektiv fördelar sig för en genomsnittlig göteborgare. Utöver bilkörning och uppvärmning som ofta är fokus i det geografiska perspektivet tillkommer utsläpp från bland annat flygresor och matkonsumtion. I kategorin "övrig konsumtion" finns all annan privat konsumtion som inte är med i de övriga kategorierna, som kläder och elektronik. Växthusgasutsläpp från offentlig konsumtion kommer från skattefinansierade verksamheter på kommunal, regional och statlig nivå som byggnation av vägar och byggnader, drift av skolor och sjukhus samt anställdas tjänsteresor.

Analysen ovan avser en medelgöteborgare. Hur stora utsläpp olika individer orsakar varierar dock kraftigt. Den faktor som påverkar mest är skillnader i inkomst. Analyser visar att en typisk höginkomsttagare i Göteborg orsakar ungefär dubbelt så hög klimatbelastning som en typisk låginkomsttagare.

I Göteborg sker ett fortsatt utvecklingsarbete för att kunna följa upp hur utsläppen ur ett konsumtionsperspektiv utvecklas över tid och en metod för att följa upp utsläppen från flygresandet har utvecklats. För andra städer som överväger att anta ett konsumtionsperspektiv är det dock inte nödvändigt att göra motsvarande noggranna analyser som grund. Det finns en risk att kommunens resurser i orimlig utsträckning går åt till att göra olika former av beräkningar vilket minskar resurserna för att arbeta för utsläppsminskningar. Konsumtionsmönstren för invånare i olika städer har stora likheter med varandra. Slutsatsen från konsumtionsbaserade analyser är troligtvis relativt generaliserbara: områdena mat, flyg och offentlig konsumtion orsakar stora utsläpp vilket talar för att de ska inkluderas i det klimatstrategiska arbetet. Området övrig privat konsumtion orsakar också sammantaget stor klimatpåverkan. Här kan dock behövas ytterligare arbete för att identifiera vilka produkter och tjänster som är mest klimatbelastande.

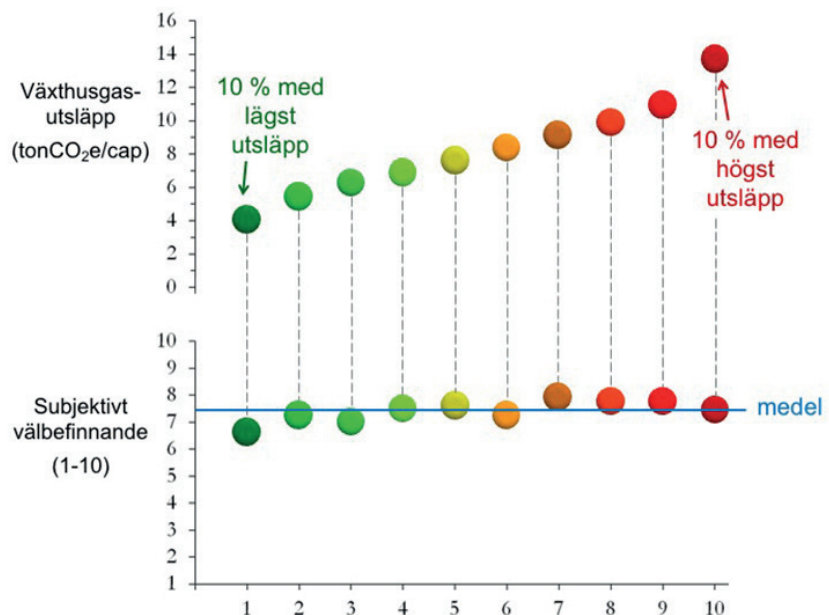
3. KOMMUNICERA ATT EN HÅLLBAR LIVSSTIL KAN VARA GRUNDEN FÖR ETT HÖGT VÄLBEFINNANDE

För att klara klimatmålen krävs drastiska utsläppsminskningar under de närmaste decennierna. Är det möjligt att nå 75 procent lägre klimatpåverkan till år 2050 och vilka förändringar krävs för att uppnå det? För att ge ett indikativt svar på detta gjordes beräkningar av effekterna från en rad tekniska lösningar, till exempel en helt fossilfri fordonspark och uppvärmning, 65 procent lägre utsläpp från den energi som används för att producera importerade varor och halverad energianvändning hos hushållen. Detta räckte dock bara halvvägs. För att nå målet om 75 procent minskning gjordes även ett scenario som utöver de tekniska åtgärderna även inkluderade ett antal livsstilsförändringar: halverad konsumtion av nöt- och griskött, sänkt nivå av flygresande till samma omfattning som år 2000, ökad andel tjänstekonsumtion (t ex frisör, terapi, cafébesök) samt en arbetstidsförkortning med 25 procent (vilket dämpar konsumtionsökningen jämfört med business-as-usual). Sådana här framtidsanalyser är naturligtvis extremt osäkra, men kan ändå ses som en indikation på vad som skulle krävas för att nå målen.

Beräkningarna ovan illustrerar att klimatmålen är förenliga med en livsstil som inte avviker extremt mycket från dagens. Detta scenario innehåller dock en annorlunda livsstil på vissa områden och en intressant fråga är då om det leder till lägre välbefinnande. Denna fråga har analyserats i en studie som omfattar 1 000 individer i Västra Götalandsregionen. I den övre delen av diagrammet syns att den tiondel med lägst utsläpp bara orsakar en tredjedel så mycket utsläpp som den grupp som orsakar högst utsläpp. Samtidigt syns i den nedre delen av diagrammet att skillnaderna i välbefinnande är mycket små mellan de olika grupperna, vilket indikerar att en livsstil med låg klimatpåverkan ger ett lika högt välbefinnande som en livsstil som orsakar hög klimatpåverkan.

Det verkar alltså inte finnas någon generell målkonflikt mellan en livsstil med låga utsläpp och ett högt välbefinnande. Å andra sidan är nog föreställningar om att en klimatomställning skulle vara förknippad med en mycket högre livskvalitet också överdrivna. Det finns inslag i klimatomställningsscenario som kan komma att upplevas både negativt och positivt. Grovt sett skulle troligtvis människors livskvalitet efter en klimatomställning vara ungefär som i dag. Detta indikerar att det är möjligt att det går att undvika att livsförutsättningarna för framtida generation utarmas utan att nuvarande generationer behöver göra nämnvärda uppoffringar.

Dessa analyser är baserade på skillnader mellan olika individer. Man kan naturligtvis inte utifrån detta dra slutsatsen att det därmed skulle vara oproblemiskt för individer att förändra sin egen livsstil. Det är väl känt från tidigare forskning att det är svårt för människor att ändra beteenden och konsumtionsmönster, särskilt om dessa är en del av etablerade vanor och praktiker. En klimatomställning skulle dock inte ske över en natt utan successivt, i vårt scenario under drygt tre decennier, och då kan ovanstående resultat vara relevanta.

4. TA POLITISKA BESLUT OM KONSUMTIONS-BASERADE KLIMATMÅL

För att få politisk kraft bakom klimatarbete som även inkluderar minskade utsläpp från konsumtionen krävs väl förankrade mål. Göteborgs Stad antog redan 2008 målet att Göteborg ska ha en hållbar och rättvis utsläppsnivå av växthusgaser år 2050. Formuleringen kring rättvisa implicerar ett konsumtionsperspektiv och la grunden för det omfattande analysarbete som beskrivs ovan.

Klimatprogrammet 2014 fokuserar både på den klimatpåverkan som uppstår inom Göteborgs geografiska område och de växthusgasutsläpp som sker globalt till följd av göteborgarnas konsumtion. Göteborgs Stad har som en av de första städerna i världen antagit ett konsumtionsbaserat klimatmål, "2035 ska göteborgarnas konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser vara maximalt 3,5 ton koldioxidekvivalenter per person", vilket i praktiken innebär att utsläppen ska mer än halveras. I anslutning till detta finns mål till 2030 för olika sektorer varav några är tydligt kopplade till konsumtionsperspektivet, bl. a att klimatpåverkan från göteborgarnas flygresor ska minska med minst 20 procent och att klimatpåverkan från måltider i Göteborgs Stads verksamheter ska minska med minst 40 procent.

Future Happiness Challenge laddas hem gratis från Appstore (iPad) och www.pedagogisktcentrum.se/fhc (mac/pc)

Denna policy brief finns också på engelska med titeln "Consumption perspective in climate strategies of cities - the case of Gothenburg. Mistra Urban Futures Policy Brief 2017:2

Författare till denna Policy Brief: Jörgen Larsson, forskare, Chalmers
Kontaktperson på Göteborg stad: Linda Svensson, Miljöförvaltningen

5. GENOMFÖR ÅTGÄRDER FÖR ATT MINSKA KONSUMTIONENS KLIMATPÅVERKAN

Stadens möjligheter att påverka mål som berör invånarnas konsumtionsmönster är naturligtvis begränsad. Frågan om det över huvud taget är rimligt att ha konsumtionsbaserade mål står i fokus i det pågående vetenskapliga arbete som forskarna i det här projektet utför.

Göteborg Stads klimatprogram omfattar en mängd strategier där i stort sett alla kommunens förvaltningar och bolag är involverade. För till exempel målet om klimatanpassade måltider drivs ett arbete för servera god och näringsrik vegetarisk mat. Idag serverar alla skolor och förskolor vegetariskt minst en dag i veckan och i vissa fall serveras kött bara en gång i veckan.

För att kunna påverka människors konsumtionsmönster utvecklar Göteborgs Stad nya arbetssätt och ger sig in på nya åtgärdsområden som är relevanta ur klimatsynpunkt (t ex flyg/semestervanor). Ett exempel är www.greenhackgbg.se som driver kampanjer via Instagram och Facebook. En kampanj syftade till att främja "närturism", att semestra i sitt närområde. En annan aktivitet är att staden erbjuder invånarna att använda webbtjänsten www.svalna.se som syftar till att ge människor en överblick över sin egen klimatpåverkan och att få skraddarsydda förändringsförslag. Staden använder också skolor som en kanal för att både öka kunskapen om klimatfrågan hos eleverna och för att kunna påverka elevernas föräldrar. Inom ramen för forskningsprojektet ett digitalt spel utvecklats som bland annat används i gymnasieskolor. Det heter Future Happiness Challenge och går ut på att maximera sin lycka och minimera sin klimatbelastning.

Vidare läsning: Klimatomställning Göteborg 2.0. Tekniska möjligheter och livsstilsförändringar. Mistra Urban Futures Reports 2014:2

Andersson D, Nässén J, Larsson J, Holmberg J, (2014). Greenhouse gas emissions and subjective well-being: An analysis of Swedish households. Ecological Economics

Nässén J, Andersson D, Larsson J, Holmberg J (2015) Explaining the Variation in Greenhouse Gas Emissions Between Households: Socioeconomic, Motivational, and Physical Factors. Journal of Industrial Ecology

MISTRA URBAN FUTURES

Postal address: Chalmers University of Technology, SE-412 96 Göteborg, Sweden

Visiting address: Läraregatan 3, Göteborg, Sweden

www.mistraurbanfutures.org